

TADEUSZ KANTOR'UN TİYATROSUNDA HEYKEL: MERHUMLAR SINIFI

Hünkar Yılmaz

Dr. Öğretim Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi
yilmazhunkar(at)hotmail.com

Anahtar kelimeler:

*Heykel,
tiyatro,
Tadeusz Kantor,
sahne tasarımı*

ÖZ

Bu makale Tadeusz Kantor'un birer "heykel enstalasyonu" olarak değerlendirilen sahne dekorlarını Dead Class (Merhumlar Sınıfı) adlı oyunu üzerinden ele almaktadır. Kantor, ressam, tiyatro yönetmeni, sahne tasarımcısı, happening sanatçısı ve yazar olarak birçok alanda üretmiş bir sanatçıdır. 1955 yılında Maria Jarema ve Kazimierz Mikulski ile birlikte kurduğu Cricot 2 Tiyatrosu ile sahnelediği birçok oyunun sahne tasarımını yapmıştır. Kantor; resimlerinde, happeninglerinde ve tiyatro oyunlarında nesneyi odağa alır. Bu makalede, öncelikle sanatçının yapıtlarında önemli yer tutan kendi yaşam öyküsü, Kantor'un resimleri ve daha sonra Kantor'un Dead Class (Merhumlar Sınıfı) adlı oyununda heykel ve nesne kullanımı incelenmektedir. Kantor'un tiyatrosunda, otomatlar, mankenler, oyuncaklar, soyut formda nesnelere ve bulunmuş objeler yer alır. Sanatçının tiyatrosunda kullandığı bu nesnelere sahne tasarımının sıradan elemanları değildir. Kantor'un tiyatrosu nesne üzerine kuruludur. Dolayısıyla Kantor'un oyunlarının anlaşılabilmesi, bu nesnelere birer sanat nesnesi olarak taşıdıkları anlamların ayrıca değerlendirilmesini gerektirmektedir.

SCULPTURE IN THE TADEUSZ KANTOR'S THEATRE: THE DEAD CLASS

Keywords:

*Sculpture,
theatre,
Tadeusz Kantor,
stage design*

ABSTRACT

Tadeusz Kantor is an artist who has worked in many fields such as painter, theatre director, writer, actor, happening artist, stage designer. This article deals the Tadeusz Kantor' stage designs, each of which are considered to be 'sculpture installations', through his theatre play named The Dead Class. In 1955 he made the stage designs of the many theatre plays, he performed with Cricot 2 Theatre, which he founded with Maria Jarema and Kazimierz Mikulski. Kantor brings the object into focus in his paintings, happenings and theatre plays. In this article, firstly, the artist's life history, which has an important place in the works of the artist, Kantor's paintings, the sculpture in the theater of Kantor and then the use of objects in Kantor's The Dead Class is examined. Vending machines, manikins, toys, objects in abstract form, and found objects take place in the Kantor's theatre. These objects the artists employed in his theatre are not ordinary elements of stage design; Kantor's theatre is based on such objects. Therefore, the understanding of Kantor's theatre requires the evaluation of the meanings of these objects of art.

Giriş

Heykeltraşlar ya da ressamlar zaman zaman sahne tasarım çalışmaları ile ilgilenmişlerdir. Bu alanlardan sanatçıların sahne tasarımına farklı yaklaşımları olmuştur. Tadeusz Kantor da bu sanatçılardan biridir, ancak Kantor, inceleyeceğimiz Dead Class (Merhumlar Sınıfı) adlı oyunununda olduğu gibi, oyunlarının yazarı, oyuncusu ve sahne tasarımı yapan sanatçısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha çok tiyatro ile tanınmış olsa da Kantor kendisini ressam olarak tanımlamış ve eğitimi de bu yönde olmuştur. Kantor 1933-1939 yılları arasında Krakow Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nde eğitim görmüş, eğitiminin son iki yılında sahne tasarımı sınıfına devam etmiştir. Aldığı resim eğitimi ve daha sonra hayatı boyunca devam ettirdiği ressamlığı sanatçının tiyatrosunu etkilemiştir.

Kantor, resimlerinde, happeninglerinde ve tiyatro oyunlarında nesneyi odağa almıştır. 1955 yılında Maria Jarema ve Kazimierz Mikulski ile birlikte kurduğu Cricot 2 Tiyatrosu ile sahnelediği birçok oyunun sahne dekorlarını da yapmıştır. Merhumlar Sınıfı bu oyunlardan biridir. Merhumlar Sınıfı adlı oyunun incelenmesinden önce sanatçının bütün üretimlerinin temelinde yer almış kendi yaşam öyküsüne kısaca değinmek gerekir.

Tadeusz Kantor'un hayatı

1915 yılında Wielope Skrzynskie, Polonya'da doğan Tadeusz Kantor'un üretimleri Polonya'nın çok ağır yaşadığı iki dünya savaşı ile biçimlenmiştir. Almanya'nın Polonya'yı işgali ile 2. Dünya Savaşı başlamış ve Hitler Almanya'sının işgali altında Polonya'da kurulan Auschwitz toplama kampında insanlar katledilmiş, açlıktan ölmüştür. 2. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte 1945 yılında Polonya'da geçici bir hükümet kurulmuş ve 1947 yılında gerçekleşen seçimlerle birlikte Polonya, yıllarca sürecek olan Soğuk Savaş dönemine girmiştir.

I.Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Kantor'un babası askere alınmış ve annesi Helena Kantor 1924 yılında çocukları ile birlikte Krakow kentine yakın bir şehir olan Tarnow'a taşınmıştır. Tadeusz Kantor 1933-1939 yılları arasında Krakow Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nde eğitim görmüş, eğitiminin son iki yılında Profesör Karol Frycz'nin sahne tasarımı sınıfına devam etmiştir. Frycz'nin çevresinin de etkisiyle Kantor Konstruktivizm ve Bauhaus'dan etkilenmiştir. 1937 yılında öğrenci arkadaşları ile birlikte kukla tiyatrosu kurmuştur (Chrobak,2002:105).

Savaş zamanı okulunu bitiren Kantor, Alman işgali altında underground tiyatro grupları ile birlikte çalışmış, bazı oyunları illegal olarak bir apartman dairesinde sahnelemiştir. Avangard sanatçılar için bir merkez olmuş "Genç Sanatçılar Grubu"nu 1943 yılında oluşturmuş ve bir karma sergi organize etmiştir. Undergrand Bağımsız Tiyatro ile Balladya ve Odyseus'un Dönüşü adlı oyunları sahnelemiştir. Krakow'da birçok tiyatro ve sahne tasarımcısı ile birlikte çalışmış, Akademicki Rotunda Tiyatrosu'nda sürrealist oyunlarda sahne tasarımları yapmıştır (Chrobak,2019: <https://www.cricoteka.pl/pl/1939-1955/>).

Fransa Kültür ve Sanat Bakanlığında aldığı bir burs ile 1947 yılında altı ay Paris'te kalmıştır. Kantor burada, üretimlerinde önemli etkisi olmuş Picasso'nun atölyesini ziyaret etmiştir. Geri döndükten sonra şimdiki adıyla Krakow Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Tasarımı Bölümünde profesör olarak çalışmaya başlamıştır. 1948 yılında, Krakow'da 1.Modern Sanat Sergisini organize etmiştir. 1949 yılında Kantor, öğretim metodlarının yanlış olduğu gerekçesiyle görevinden alınmıştır. 1949 yılında Polonya Kültür Bakanlığının, çağdaş Polonya sanatında tek bir öğretim metodunu onaylandığını ilan etmesiyle, Kantor'un da içinde olduğu bazı sanatçılar tepki olarak kamusal alanda resimlerini sergilemeyi reddetmişlerdir (Leach,2012:16).

Kantor 1950'den 1963 yılına kadar Polonya'nın farklı şehirlerinde sayısız oyun için kostüm ve sahne tasarımı yapmıştır. 1954,1955,1958 ve 1963 yıllarında sahne tasarımları ile devlet ödülünü almıştır (Leach, 2012:12).

1953 yılında Stalin'in ölümünü izleyen yıllarda Polonya'da sansürler azalmış, bu iklimde Kantor ve bazı sanatçılar tekrar kamusal alanda resimlerini sergilemeye başlamışlardır. Kantor, 1955 yılında Maria Jarema ve Kazimierz Mikulski ile birlikte kendi bağımsız tiyatrosu Cricot 2'yi kurmuştur. Kurucuları, Cricot 2 Tiyatrosunun, oyuncular, ressamlar, müzisyenler için hayal gücünü özgürleştiren bir yer olmasını istiyorlardı. Cricot 2 ismi, bir anagramdır, 'bu bir sirk' anlamına gelmektedir (Chrobak,Sisi, 2002:49). Grup ilk olarak 1956 yılında, Stalin döneminde yasaklı olan Polonyalı yazar, filozof Stanislaw Ignovcy Witkiewicz'nin Matwa (The Cuttle Fish) adlı oyununu sahnelemiştir. 1955 yılına kadar oyun yönetmemiş olan Kantor bu oyunu yönetmiştir. Bu oyundan sonra kendi yazdığı oyunları sahnelemiştir.

1956 yılında Kantor teorik yazılar yazmış, İformel Art manifestosunu yayınlamış, sonraki yıl Krakow'da bir grup ressamla birlikte Krakow Grup adlı derneği kurmuş

ve önemli sergiler organize etmiştir. Kantor; Paris, Düsseldorf, New York, Göteborg, Stokholm'de kişisel resim sergilerini açmış ve Kassel'de Documenta 2 sergisine katılmıştır. 1960 yılında Cricot 2 Tiyatrosu ile yeni performanslar yapmış, Venedik Bienaline katılmıştır. Avrupa'nın birçok ülkesinde bir süre kalmış, bir yarıyıl Hamburg Hochschule für Bildende Künste'de profesör olarak çalışmıştır. 1965 yılında Cricotage adlı ilk happeningini Varşova'da gerçekleştirmiştir (Chrobak, 2019: <https://www.cricoteka.pl>).

1975 yılında Krakow Krzysztofory Galeri'de, Cricot 2 Tiyatrosu'nun tüm dünyada tanınmasını sağlayan Merhumlar Sınıfı'nın ilk gösterimi yapılmış, 1976 yılında Edinburgh'da, Londra'da ve daha sonraki yıllarda dünyanın birçok kentinde sahnelenmiştir.

Sanatçı, 1990 yılında ölümüne kadar dünyanın birçok yerinde kişisel resim sergisi açmış, sergiler organize etmiş, happeningler gerçekleştirmiş, sanatsal düşüncelerinden oluşan manifestolar yayınlamış ve tiyatro oyunlarını dünyanın birçok yerinde sahnelemiştir. Otonom Tiyatro (Autonomous Theatre), İnfornel Tiyatro (Informel Theatre), Tiyatro Sıfır (Zero Theatre), Happening Tiyatrosu ve İmkansız Tiyatro (Impossible Theatre) ve son olarak Ölüm Tiyatrosu ile (Theater of Death) ile tanınmıştır.

Kantor'un resimleri

Kantor resimlerini, bir atış poligonu, bir laboratuvar olarak tanımlamıştır. Kantor ressamlığı ile ilgili şu açıklamayı yapar: "Bir ressam olmayı kabul ediyorum çünkü bu terim çok köklü bir geleneğe sahip, peki ya yönetmen?" (Chrobak, Sisi, 2002:24). Kantor'un savaş sonrası ilk resimleri, post-kübit bir deformasyona rağmen figüratifdir. Resimlerinde değişim izleri 1947 yılına doğru belirir. Paris'te kaldığı yıllarda Galeri Maeght'te sürrealist bir sergi görmüş ve Roberto Matta resimleri ile tanışmıştır. Palais de la Decouverte (Bilim ve Keşifler Müzesi) ise Kantor'u çok etkilemiştir. 1937 yılında halkın bilimsel yenilikleri tanınması için açılan bir sergiden sonra, 1938 yılında kalıcı bir müzeye dönüştürülen Palais de la Decouverte'de, insanoğlunun önemli bilimsel başarılarına ilişkin keşiflerini tanıtan çeşitli salonlar bulunmaktadır. Bu müzede, insanoğlunun bilimsel başarıları, bilimsel ekipmanlar aracılığıyla sunulmaktaydı.

1940'lı ve 1950'li yıllarda Kantor "Metamorfoz" resimler serisini yapmıştır. Kantor'un bu resimlerinde ana unsur deforme olmuş, felçli, sargılı, engelli figürlerle dolu boşluktur (Chrobak, Sisi, 2002:25).

1955 yılında tekrar Paris'e giden Kantor, Polonya'ya döndüğünde yeni Fransız sanatı ile ilgili konferanslar vermiş ve bir makale yayımlamıştır. Bu dönemde Kantor, bazen boyayı daha sulu kullanmış bazende boya tüpünü tuvalin üstüne sıkarak resimler yapmıştır. Önemli olan yaratma sürecidir. Kantor bu resimlerini Krzysztofory Galeri'de sergilediğinde tepkiler almıştır.

1960'larda yaptığı resimlerde Kantor, tuvali parçalara ayırmıştır. Figüratif ve soyut arasında gezinen bu resimlerine çeşitli objeler eklemiştir. Bu dönem resimlerinde kullandığı mankene benzeyen figürler Ölüm Tiyatrosu fikrinin öncülüdür. (Chrobak, Sisi, 2002:26) Bu yıllarda Kantor ambalajı keşfeder. Ambalajlar Kantor için birçok metaforik anlam taşır; ambalajlar derinlerde, örtülü olanı saklar. Paketlemek, sarmak eylemi ise sanatçı için, insani bazı duyguları, tutkuları, arzuları saklama isteğidir. Bu dönemde Kantor herşeyi paketler; tuvaleri, sahnedeki oyuncularını, ... (Chrobak, Sisi, 2002:27)

1980'lerde 'Emballaged Figures' (Ambalajlanmış, paketlenmiş figürler) serisini yapar. Hayatını sonlarına doğru Kantor, geleneksel resimler yapar, bu resimlerin büyük bir kısmı otoportredir. Bu otoportreleri evrelere ayırmıştır. Bu evrelerden biri "I'm Goddamn Falling!" (Lanet olsun düşüyorum) dir.

Kantor'un tiyatrosunda heykel

Kantor, "tiyatral yer" teorisini yaratmıştır. Sahne gerçeğe, fakir, değersiz olana dahil olmalıdır. Bir ilkökul sınıfı ya da bir çocukluk odası gibi... Kantor "alt sınıfların" gerçeğine dahil olma fikrini, kendi tasarladığı kostümler, nesnelere ve makineler aracılığıyla yapmıştır. Kantor'un tasarladığı The Rubbish Cart (Çöp Arabası) The Machine of Torture (İşkence Makinesi), The mechanical Cradle (Mekanik Beşik) ve The Family Machine (Aile Fabrikası) bu nesnelere dendir. Duchamp'ın hazır nesnelere ve sürrealistlerin kullandığı fetiş-objeleri hatırlatan bu nesnelere Kantor için bilinçaltı mekanizmalarını temsil ederler. Kantor için önemli olan duyguların ortaya çıkarılmasıdır ve tiyatrosunda kullandığı bu nesnelere, belleği, bilinçaltısını ortaya çıkarır (Chrobak, Sisi, 2002:52).

Kantor'un tiyatrosunda balmumundan yapılmış mankenler önemli bir yer tutar. Kantor sıklıkla, oyuncuların yerine kuklaları kullanan Heinrich von Kleist ve Gordon Craig'e atıf yapar. Ancak Kantor tiyatrosunda oyuncuların vazgeçmez, oyunculara benzeyen kuklalar yaratarak oyunculara eklemeler yapar. Tiyatrosunda kullandığı mankenler oyuncular için bir modele dönüşür. Kantor'un tiyatrosunda oyun-

cular, kukla veya oyuncaklar gibi mekanik hareketleri, jestleri tekrar ederler. Ölüm Tiyatrosu'nun temel ilkesi, mankenlerin yaşayan insanların çiftine dönüşmesidir. Kantor'un tiyatrosunda ölü ve yaşayan, organik ve mekanik madde arasında birleşme olur. Kantor'un tiyatrosundaki bu birleşme oyuncuların ölümlere, nesnelere ise canlılara dönüştürür.

Dead Class (Merhumlar Sınıfı)

1975 yılında Krakow Krzysztofory Galerisi'nde Cricot 2 Tiyatrosu'nun tüm dünyada tanınmasını sağlayan Dead Class (Merhumlar Sınıfı) adlı oyunun ilk gösterimi yapılmıştır. Merhumlar Sınıfı oyununu yaratmadan önce Kantor kendi çocukluk anılarına, kendi geleneklerine dönüş yapmıştır. Bu Kantor için Polonya romantik dönemine dönüş anlamına gelir. Polonya'da "ölüler günü" çok önemli bir gelenektir. Ölüler gününde, ölümlerin bir süreliğine yaşayanların dünyasına döndüğüne inanılır. Bu karşılaşma Polonya edebiyatında önemli bir yer tutar. Polonya'nın en önemli şairlerinden Adam Mickiewicz, şair ve ressam Stanislaw Wyspianski ve yazar, eleştirmen, ressam Bruno Schulz eserlerinde bu konuyu işlemiştir (Chrobak ve Sisi, 2002:50). 1970'li yılların başlarında, deniz kenarında gezerken gördüğü terk edilmiş, harap bir köy okulu binası Kantor'a Ölüm Tiyatrosu fikrini vermiş ve Merhumlar Sınıfı adlı oyun ortaya çıkmıştır (Chrobak ve Sisi, 2002:54). Kantor, tiyatrosunda sahnenin bir mezarlık olduğunu ve insanın bu mezarlıkta geçmişi aradığını söylemiştir. Merhumlar Sınıfı adlı oyunda bir grup yaşlı insan, yapılmayan dersleri yapmak üzere okul sıralarına geri dönerler (Kantor, 1976: <https://www.youtube.com/>). Kayıp çocuklukların arandığı Merhumlar Sınıfı adlı oyunda sahne, oyun boyunca aynı yerde bulunan, tahta okul sıralarıdır. Kantor için sahne de bir "nesne"dir. Kantor, yeni tiyatrodaki sahne tasarımı ve sahnenin kullanışsız ve gereksiz hale geldiğini ve bir ayrımı ima ettiğini, bu nedenle sahne tasarımının güçlü bir şekilde tiyatral bütünlüğünün içinde eriyerek entegre edilmesi gerektiğini söylemiştir (Kantor,1961:<https://www.cricoteka.pl>). Bu düşüncesine çok paralel olarak "Merhumlar Sınıfı" adlı oyununda sahne, izleyici, sahne dekorları ve oyuncular arasında sınırlar belirsizdir. Sahne ve seyircileri birbirinden ayıran ince bir ip bariyer bulunmaktadır, ancak bu bariyer seyirci ve oyuncuların dünyalarını; ölümler ve yaşayanları ayıran sınırdır.

Merhumlar Sınıfı adlı oyun, sahneye- izleyicilerin girdiği kapıdan- oyuncuların girmesi ve okul sıralarına oturmaları ile başlar. Oyuncular, bazen boşluğa bazen de diğer okul arkadaşlarına, alay edercesine bakan öğrenciler gibi, seyircilerin olduğu noktaya doğru bakarlar (Kantor, 2003:29). Söz

almak için parmak kaldıran oyuncular aynı noktaya bakmaya devam ederek sahneden dışarı çıkarlar. Daha sonra oyuncular, kendi çocukluklarının mankenlerini sırtlarında taşıyarak sahneye geri dönerler. Oyuncular, bedenlerine eklenen mankenlere benzer şekilde ve yavaşça hareket ederler. Oyun derslerin yapılması ile devam eder ve oyun boyunca kimi zaman sahnede-tahta okul sıralarında-sadece çocuk mankenler kalır. Sanatçının kendisi de bütün oyunlarında, ilk planda yer alan figürdür. "Merhumlar Sınıfı" adlı oyunda bazen izleyici, bazen oyuncu, koro sefi, bazen de parmak kaldıran öğrencilerin izin istedikleri öğretmen olarak görünür.

"Merhumlar Sınıfı" adlı oyunda sahnede kullanılan nesnelere arasında, tahta okul sıraları, oyuncuların bazen sırtlarında taşıdıkları bazende tek başlarına okul sıralarında oturan mankenler, okul forması giymiş bisikletli bir çocuk manken, bir pencere çerçevesi, Mekanik Beşik (The Mechanical Cradle), sanatçının bir jinekoloji sandalyesi gibi tasarladığı ve 'aile fabrikası' olarak adlandırdığı, Aile Makinesi (The Family Machine) ve eskimiş kitaplar bulunmaktadır. Bu nesnelere "Merhumlar Sınıfı" adlı oyunun temelinde yer alan nesnelere dir. Kantor, tiyatrosunda nesne kullanımından şöyle bahseder: "Ortam doğal olarak kurgu ve yanılısamaya karşı, hala gerçeklikle kısmen ilgili bir kavram ve gerçeklik ise tiyatronun bütün kurallarının empose edildiği 'yer' tarafından ifade edilmiyor bir süredir. Ortama dönüşen nesne tarafından ifade ediliyor. Özerk kendi üzerine yoğunlaşan: Sanat nesnesi. Sanat nesnesinin karakteristik yanlarından biri kendisi, yaşayan organları ise aktör'dür". (Kantor,1990: <https://www.cricoteka.pl>)

Kantor oyunlarında kullandığı mankenlerle ilgili ise şunları söylemiştir: "Ben, Kleist ve Craig'e zıt olarak, bir mankenin (ya da wax bir figürün) gerçek bir aktörün yerini alabileceğine inanmıyorum. Bu çok kolay ve çok naif olurdu. Düşüncelerimde ve fikirlerimde aniden ortaya çıkan bu olağandışı nesnenin amaçlarını ve amacını anlamlandırmaya çalışıyorum....Benim tiyatromda manken, ölüm durumunun ve ölüm fikrinin güçlü bir şekilde ifade aracıdır" (Kantor,1975: <https://www.cricoteka.pl>).

Kantor yazılarında bio-nesne kavramını kullanmıştır. Bio -nesnelere aktör tarafından kullanılan bir sahne donanımı veya hareketin olduğu "sahne"nin bir parçası değildir. Kantor'un oyunlarında nesnelere aktörün ayrılmaz parçasıdır. Kantor'a göre bu nesnelere oyunun kurgusu ile ilgili olmayan, kendi otonom yaşamlarını yayarlar, böylece nesnelere otonom yaşamları ve onun semptomları performansın bir parçasını oluşturur.

Kantor için oyunlarının özünü oluşturan, nesnenin hayatı, nesnenin özellikleri, kaderi, hayali kapsamı ve içsel yaşamıdır. Oyuncular genetik olarak ona bağlı yaşayan organlar gibidir. Kantor'a göre oyuncular olmadan bu nesnelere harap, harekete geçemeyen aciz birer enkaz nesnelere. Diğer taraftan, oyuncular o nesneye şartlanmıştır, rolleri ve eylemleri nesneden kaynaklanmaktadır. (Kantor, 1990: <https://www.cricoteka.pl>)

“Merhumlar Sınıfı” adlı oyunda yer alan nesnelere biri olan tahta okul sıralarını, Kantor sadece sahne olarak kullanmamıştır, tahta okul sıraları, herkesin yaşamında önemli olmuş bir belleği- bir okula, sınıfa ve tahta okul sıralarına ait olan bir atmosferi ve kurallar bütünü- geri çağırır. Kantor'un sözleriyle oyunlarında bu nesnelere; özel bir tür-amorf ya da mekanik- eylem dokusu yaratmıştır.

“Merhumlar Sınıfı” adlı oyunda yer alan, bisikletin hareketleriyle koordine olamayarak absürt bir şekilde hareket eden okul üniforması giymiş bisikletli çocuk manken okul ve eğitim kavramı ile ilgili olarak, Kantor'un “aile fabrikası” olarak adlandırdığı mekanik beşik ise toplumsal düzen ve aile kavramı ile ilgili olarak eleştirel, ironik bir durum yaratan nesnedir.

Sonuç

Tadeusz Kantor'un tiyatrosu nesne üzerine kuruludur, tiyatrosunda kullandığı mankenler, otomatlar, soyut formda nesnelere ve bulunmuş objelere sahne tasarımının sıradan elemanları değildir. Kantor için oyunlarının özünü oluşturan nesnenin hayatı, nesnenin özellikleri, hayali kapsamı ve içsel yaşamıdır. Kantor için sahne de bir nesnedir ve sahne gerçeğe, fakir ve değersiz olana dahil olmalıdır. Bu nedenle sahne bazen bir ilköğretim sınıfı veya çocukluk dönemine ait bir odadır. Kantor tiyatrosunda, alt sınıfların gerçeğine dahil olma fikrini, nesnelere, kendi tasarladığı kostümler ve makineler aracılığıyla yapmıştır. “Merhumlar Sınıfı” adlı oyun için tasarladığı mekanik beşik, aile makinesi bu tür nesnelere. Okul forması giymiş bisikletli çocuk manken ve mekanik beşik kinetik bir heykel, bir jinekoloji sandalyesi gibi tasarladığı aile makinesi içine girilebilen bir heykel, tahta okul sıraları, eskimiş kitaplar ise birer heykel enstalasyonudur. “Merhumlar Sınıfı” adlı oyununda sanatçının kullandığı ve yarattığı bu nesnelere oyunun temel unsurlardır. Sahne tasarımında kullanılan bu sanat nesnelere oyun içinde farklı anlam katmanları yaratmıştır. Dolayısıyla Kantor'un oyunlarının anlaşılabilirliği, bu nesnelere birer sanat nesnesi olarak taşıdıkları anlamların ayrıca değerlendirilmesini gerektirmiştir.

Kaynaklar

Tadeusz, Kantor, La Classe Morta, Libri Scheiwiller Yay., Milano, 2010

Josef Chrobak, Carlo Sisi, Tadeusz Kantor, Storia e Letteratura Yay. 2002

Josef Chrobak, 2019: <https://www.cricoteka.pl/pl/1956-1965/> Erişim Tarihi: 15.01.2019

Kantor, Tadeusz, (1961). “My Idea of the Theatre”, <https://www.cricoteka.pl/pl/texts-by-tadeusz-kantor/>. Erişim Tarihi: 15.01.2019

Kantor, Tadeusz, (1990). ‘Wielopole Wielopole’ <https://www.cricoteka.pl/pl/the-life-of-the-object-the-substance-of-the-performance/>. Erişim Tarihi: 15.01.2019

Kantor, Tadeusz, 1975. ‘The Theatre of Death (manifesto)’, <https://www.cricoteka.pl/pl/the-theatre-of-death/>. Erişim Tarihi: 20.01.2019

Leach, Martin P., (2012). ‘Even the thing I am ...’: Tadeusz Kantor and the Poetics of Being’, <https://www.dora.dmu.ac.uk>, Erişim Tarihi: 20.01.2019

Kantor, T., (1976). Tlewizja Polska, “Umarla klasa”, <https://www.youtube.com/watch?v=a235hHGFIps>, Erişim Tarihi: 20.01.2019

Leach, Martin P., (2012). ‘Even the thing I am ...’: Tadeusz Kantor and the Poetics of Being, De Montfort Üniversitesi, UK.

Chrobak, J., 1975-1979, 2019, <https://www.cricoteka.pl/pl/1975-1979/> Erişim Tarihi: 10.01.2019

Czerni K., Kantor and memory mechanisms, http://muzea.malopolska.pl/documents/10191/4061173/kantor_and_memory_mechanisms.pdf

Erişim Tarihi: 10.02.2019

Kantor, T., (1975). A manikin of a child on a bike, <https://www.cricoteka.pl/pl/a-manikin-of-a-child-a-bike/> Erişim Tarihi: 10.02.2019

Kantor, T., (1975). The mechanical cradle and the family machine, <https://www.cricoteka.pl/pl/the-mechanical-cradle-and-the-family-machine/> Erişim Tarihi: 10.02.2019

Kantor, T., (1990). Children at their desk from “The Dead Class”,

<https://www.cricoteka.pl/pl/children-at-their-desk-from-the-dead-class/> Erişim Tarihi: 10.02.2019